

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

реалізації змісту педагогічних дисциплін

КОБРІЙ О. М.

УДК 378. 1.011.31«20/21»

БЕЗПЕРЕРВНИЙ процес фахового становлення, що супроводжується його навчанням, розвитком і вихованням, дозволяє реалізувати право кожної людини постійно вдосконалювати свої професійні можливості. Відтак, упровадження у вузівську практику змісту педагогічних дисциплін пов'язане з використанням різних технологій та зумовлене інноваційними процесами в освіті.

Технологічні особливості впровадження змісту педагогічних дисциплін педагоги розкривають у зв'язку з демократизацією педагогічного процесу й забезпеченням статусу суб'єкта (О. Вишневський), логікою становлення суб'єкта професійної діяльності та стандартизацією змісту вищої освіти (І. Зязюн), у контексті Болонського процесу (О. Солдатенко), щодо кредитно-модульної системи навчання (А. Фурман) та ін. Однак сьогодні не досить повно виявлені технологічні особливості реалізації змісту педагогічних дисциплін в історичному аспекті.

Мета статті – розкрити сутність різних технологій реалізації змісту педагогічних дисциплін та особливості їх упровадження у вузівську практику протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Безперечно, авторитарні умови й командний тиск руйнують творчу й духовну сферу людини та призводять до її деградації, а демократизація є базовим процесом, який відкриває простір для низки прогресивних змін у системі освіти, формуванні її змісту, є категоричною передумовою вивільнення творчого потенціалу особистості, без чого її розвиток неможливий.

Такі зміни вчені-педагоги пов'язують зі

стандартизацією змісту вищої освіти. «Поява державних стандартів загальної, середньої спеціальної і вузівської освіти, – зазначає І. Зязюн, – формує ситуацію суміщення дослідницької домінанти у вивченні системи неперервної педагогічної підготовки у напрямку способів збільшення міри суб'єктності майбутніх спеціалістів у процесі свого саморозвитку, а також вивчення процесів саморегуляції в системі професійного становлення і пошуку інноваційних технологій підготовки» [1].

Історичні аспекти педагогічної технології розкрила І. Дичківська [2, с. 58 – 64]. Визначені вченою періоди (1940 – 1950 рр., середина 50-х – 60-і рр. ХХ ст., 70-і рр. ХХ ст., 80-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) висвітлюють факти впровадження в навчальний процес технічних засобів навчання, видання часописів щодо технологій навчання, створення персональних комп'ютерів, можливості програмування, обґрунтування ідеї програмованого навчання тощо. Історія української педагогіки протягом другої половини ХХ ст. утілювала ідеї реалізації індивідуального підходу до організації педагогічного процесу, необхідності різнопланового вивчення особистості, здійснення індивідуальних програм навчання, передбачення результатів урахування індивідуальних особливостей. До цього спонукали досягнення американської педагогіки (система Д. Дьюї) та європейської системи навчання (П. Блонський, М. Монтесорі, Ж. Піаже, Р. Штайнер і ін.).

Ще в 50-х – 60-х рр. ХХ ст. педагоги усвідомлювали значущість індивідуального підходу до організації навчання й виховання учнів та студентів шляхом включення їх у самостійну роботу: Р. Лемберг, І. Огородников, І. Мирний, О. Соколова, Н. Шумило. Предметом уваги багатьох педагогів були активність і самостійність особистості (І. Родак, М. Да-

нілов, М. Сазонова, Р. Срода, Л. Пименова). Таким чином, уже тоді йшлося про *технологію індивідуалізованого навчання*.

Саме в 60-х – 70-х рр. ХХ ст. педагогами Б. Єсіповим, І. Лернером, М. Скаткіним запропоновано способи доведення, узагальнення, аналізу фактів, що передбачають творчі та пошукові методи навчальної діяльності, проблемні завдання, що забезпечують умови для обмірковування фактів, їх осмислення, обґрунтування гіпотез, сумнівів. Методи, які дають широкий простір для фантазії, інтуїтивних здогадок, оригінального розв'язання ситуації й передбачають повну самостійність у роботі, найбільше сприяють розвитку творчої уяви, аналітичного мислення, вольових якостей та ін. Вони стали поштовхом для поширення *дослідницької технології*.

Наприкінці 70-х – 80-х рр. ХХ ст. активно публікують праці, присвячені організації самонавчання дітей та молоді (П. Підкасистого, В. Сарієнко та ін.), а також твори з метою організації успішної самопідготовки вчителів (М. Ржецького, Б. Коротяєва та ін.). Усе це свідчило про демократичні настрої в оточенні окремих педагогів, однак можливості само-

стійної діяльності розкривали в тісному переплетенні з ідеологізацією педагогічного процесу.

У цей період значного поширення набула *технологія групової навчальної діяльності*, оскільки було виявлено недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності, які вдало компенсуються групою (Ю. Бабанський, І. Лернер та ін.), і в оточенні педагогів активно обговорюють питання організації роботи в парах та групах (П. Підкасистий, В. Сарієнко та ін.). У зв'язку з таким навчанням відбувається зміна функцій і педагога, і студента: педагог стає не стільки джерелом потрібної інформації, скільки організатором навчальної діяльності студента.

Зміна функцій учасників педагогічного процесу була характерною для *технології колективних творчих справ*, яка поширилася серед педагогів наприкінці 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. завдяки творчості І. Іванова. Звісно, вона приваблювала вчителів можливостями міжособистісного спілкування, організаторської діяльності.

У другій половині 80-х рр. ХХ ст. виникла *технологія співпраці учасників педагогіч-*

ного процесу (або партнерська технологія). Вона була зорієнтована, звісно, на засвоєння техніки спілкування, управління навчально-виховним процесом, саморегуляції. У зв'язку з масовим поширенням демократичних процесів в освіті наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. активізувався вибір особистісно зорієнтованих способів навчання (у межах *особистісно орієнтованої технології*, яку активно розробляли І. Бех, М. Чобітько та ін.). Якщо партнерська технологія передбачає увагу учасників педагогічного процесу і до предмета вивчення, і до становлення особистості, її розвинутості й вихованості, то особистісно орієнтована технологія реалізації змісту педагогічних дисциплін спрямована на задоволення потреб особистості та створення умов для її самореалізації.

У сучасних умовах розвитку суспільства й освіти, коли всі зусилля спрямовані на досягнення всебічного гармонійного розвитку особистості, неможливо уникнути індивідуального підходу до організації педагогічного процесу. Це означає не тільки відповідне планування аудиторної, самостійної та практичної роботи студентів, а також висвітлення положень, які обов'язково впливають із сучасного соціального замовлення, пройшли перевірку часом, підтвержені досвідом упровадження теоретичних засад у практику навчання й виховання.

На необхідність виявлення альтернативи традиційному вирішенню, комбінування відомих способів розв'язання по-новому, винайдення оригінальних шляхів виконання поряд з відомими іншими тощо вказують також такі дослідники змісту перетворювальної діяльності, як О. Вишневський, О. Корсакова та ін. Суголосними їхній позиції стали ідеї А. Фурмана щодо *технології модульно-розвивального навчання*, створення розвивального підручника. Це супроводжується формуванням індивідуального навчального плану кожного студента.

Інший сучасний педагог І. Дичківська, обґрунтовуючи технології розвивального навчання, розкриває ідею Л. Виготського щодо орієнтації на перспективу в розвитку особис-

тості: надавати можливість зробити більше, ніж вона може (сьогодні в співпраці з педагогом, а завтра самостійно) [2, с. 172]. Таку ідею І. Дичківська трансформує у принцип навчання на високому рівні складності [Там само, с. 174].

Інтерактивне навчання, зрозуміло, побудоване на взаємодії учасників педагогічного процесу. *Дистанційне навчання* ґрунтується на взаємодії між викладачем, учнем (студентом) та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу [Там само, с. 109]. Отже, ці сучасні види навчання стають основою нових освітніх технологій.

Безперечно, педагогічні технології втілюють і основні ідеї, що вносять істотні зміни в організацію навчально-виховного процесу, і особливості цього процесу та його результат [3, с. 35]. Тому в різних визначеннях відображені і принципи, підходи, змістові узагальнення в організації навчання, і процесуальна частина дидактичної системи [Там само, с. 18]. До того ж, на початку ХХІ ст. педагоги-практики переконуються в розвивальних можливостях групового навчання, що забезпечувало особистості статус суб'єкта; виникає значний інтерес до застосування технології організації групової діяльності (М. Чепіль, Н. Дудник [4], О. Ярошенко та ін.).

Новим вимогам до навчально-виховного процесу, зумовленими пріоритетними завданнями сучасної освіти, докорінними змінами способу життя та характеру самостійної роботи студентів, відповідають також *нові інформаційні технології* в освіті, інтерактивне навчання, а також предметні й галузеві, локальні й модульні педагогічні технології [Там само]. Адже стрімкий прогрес інформаційних технологій у сучасному суспільстві, який привів до формування нової галузі педагогічних знань – медіа-освіти, викликаний потребою бути комунікабельним та контактним, легко адаптуватися в різних соціальних групах. Залучення Інтернет-ресурсів, телекомунікаційних мереж задля планування і проведення занять у ВНЗ дозволяє студентів працювати в індивідуальному темпі, співпрацювати з однолітками та педагогом.

Отже, використання різних педагогічних технологій зумовлене прагненням упровадити у практику навчання й виховання інноваційні процеси, що стимулюють виховне та розвивальне навчання, підвищення активності, самостійності та творчості студентів і дозволяють працювати в статусі суб'єкта. На перспективу у зв'язку з нарощуванням активності студентів, їхньою самостійністю і творчістю, забезпеченням такої навчальної діяльності, коли студент працює як суб'єкт, важливо обґрунтувати вибір сучасних методів, форм, засобів навчання.

Література

1. Зязюн І. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. Зязюн // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – З № 25. – С. 13 – 18. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / Ілона Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Підласий І. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підр. для педагогів ринкової системи освіти / І. Підласий. – К. : Видав. дім «Слово», 2004. – 616 с.
4. Чепіль М. Педагогічні технології : навч. посіб. / Марія Чепіль, Надія Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

* * *

Ш К О Л И Кобрій О. М. Сучасні технології реалізації змісту педагогічних дисциплін

У статті розкрито різні технології реалізації змісту педагогічних дисциплін. Розглянуто особливості їх упровадження у практику ВНЗ упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст., що стимулювали виховне та розвивальне навчання й дозволяли забезпечити студентів статус суб'єкта. Особливу увагу приділено виявленню переваг та недоліків фронтальної та індивідуальної діяльності, а також засобам їхньої компенсації, умовам, за яких упровадження згаданих форм роботи стало можливим. Автором розглянуто форми роботи, які набули поширення в ХХІ ст. та висвітлено перспективи їхнього подальшого розвитку.

Ключові слова: технології, зміст педагогічних дисциплін, суб'єкт.

Кобрій О. Н. Современные технологии реализации содержания педагогических дисциплин

В статье раскрыты разные технологии реализации содержания педагогических дисциплин. Рассмотрены особенности их внедрения в практику вуза на протяжении второй половины ХХ – начала ХХІ в., что стимулировало воспитывающее и развивающее обучение и позволяло обеспечить студенту статус субъекта. Особое внимание уделяется выявлению преимуществ и недостатков фронтальной и индивидуальной деятельности, а также способам их компенсации, условиям, соблюдение которых способствовало внедрению данных форм работы. Автором рассматриваются формы работы, которые получили распространение в ХХІ в. и определены перспективы их дальнейшего развития.

Ключевые слова: технологии, содержание педагогических дисциплин, субъект.

Кобрий О. М. Modern Techniques of Pedagogical Content Coverage

The article discusses various techniques of pedagogical content coverage. It also deals with the peculiarities of their introduction by higher educational establishments during the second half of the 20th – beginning of the 21st Centuries, which promoted developmental education, as well as ensured the status of the student as a subject. Special attention is paid to illuminating the advantages and disadvantages of group and individual work, as well as to the search for the methods of their compensation and conditions that would enhance their introduction. The author also describes the forms of activity that have become popular in the 21st Century and defines the prospects for their further development.

Key words: techniques, pedagogical content, subject.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.